

In 1912, Leonid Paktovskyi moved to Kharkiv and entered Kharkiv University at the Faculty of Law. After graduation, he began to tour cities with lectures on music as a musicologist and pianist. It was this activity that led him to create his own radio show. As you know, radio broadcasting in Kharkiv began on November 16, 1924, and it was Kharkiv Radio that became the first in Ukraine. The program, which was initiated and conducted by Leonid Paktovskyi, was called “Radio Theater”. Later, on Kharkiv Television, the famous Soviet musicologist and historiographer Yuriy Shcherbinin took the name of Leonid Paktovsky’s memoirs “About Music, Musicians and Not Only” as the title of his TV show.

Leonid Paktovsky valued his friendship with the outstanding pianist Vsevolod Topilin, who after the Second World War headed the Special Piano Department at the Kyiv Conservatory. A well-known fact is the correspondence between Paktovsky and Topilin, in which Leonid expresses his admiration for students of Topilin’s class – Volodymyr Selivokhin (winner of the Ukrainian pianist competition) and Boris Zarankin. Leonid Paktovsky’s friendship was no less close with the luminaries of the Kharkiv music-theoretical school – Mykhailo Tyts, Dmytro Klebanov, Semen Bogatyrev.

In memory of himself, his creative and professional life, his friends and family, Leonid Paktovsky left a manuscript of his memoirs, which were published in a limited edition in Kharkiv and are entitled: “Leonid Paktovsky: Notes of an old accompanist” (2016).

So, the Paktovsky family contributed to the development of the musical life of Kharkiv. After all, without Fedor Paktovsky’s funding of music classes, without Leonid Paktovsky’s radio broadcasts, without the highly professional graduates of Yulia Paktovsky, musical Kharkiv would be significantly poorer. Many of the stages of the life of this “Holy Family” still remain unknown and await further research.

All the archival materials shown in this report can be seen and heard live in the Kharkiv public museum “Treasures of Musical Kharkiv” named after Yuriy Shcherbinin.

ПОЛЕМІКОС III

Дербас Марина Олексіївна

*завідувачка навчальної лабораторії
кафедри історії української та зарубіжної музики
Харківського національного університету мистецтв
імені І. П.Котляревського (Харків, Україна)
e-mail: maderbas9@gmail.com
ORCID 0000-0001-5838-8253*

АНТИВІЙНА. ЕКСПАНСІЯ МИСТЕЦТВА

Ключові слова: мистецтво як учасник війни; персональне протистояння агресії А. Барішевського, В. Сильвестрова, Є. Станковича, І. Разумейко, О. Безбородько; *Gustav Mahler Symphony 2 Resurrection Ромео Кастелуччі*; мистецький протокодекс.

24 лютого 2022 року українське мистецтво змінилося назавжди. Опанувавши страх і подолавши фрустрацію, усі ті, хто працює у сфері мистецтва, дуже швидко стали до роботи. Мистецтво насправді стало активним учасником цієї війни Росії проти України.

Пісню “Ой у лузі червона калина...” або треки “Байрактар” чи про те, як “Джонсонюк Борис танки гриз, як барбарис” продовжить в Україні кожний. Усі співали, повторювали, робили свої кавери. Мистецькі твори ставали топовими, бо влучили в людські емоції страху, розгубленості, надії.

Митці ставали “голосами суспільства”, яке переживало і досі проживає найбільш руйнівні часи свого життя. Відрефлексувати на війну у своїх творчих роботах, спроектувати, осмислити і навіть структурувати нашу реальність, де поряд з бойовими діями, смертями і стражданнями все одно вирує життя і, нарешті, дістати свій потужний голос та власноруч створити “місце сили”, яке виборює Росію, стало потребою й актом персонального протистояння для діячів мистецтва.

Влучно написав Тарас Тополя, лідер гурту “Антитіла”: “Наше завдання – говорити”.

Художники публікують свої твори в соцмережах, розміщують відео виступів, прем’єри творів і миттєво отримують від тисяч користувачів відгуки. Звуки музики і зображення, вихоплені зі стрічки новин, стають способом приборкати власні страхи та сум’яття емоцій і думок.

У візуальному мистецтві створюються мурали, плакати, картини, багато фоторепортажів тощо. Це нібито кон’юнктурне мистецтво в реаліях тотальної війни швидко набирає обертів і сприймається тільки з позитивними конотаціями. У Києві виник проєкт “Мистецтво військового стану. Архів”, де постійно спостерігають, зберігають і систематизують за календарним принципом роботи художників, які реагують на війну мистецтвом. Створивши щоденник з картин митців, які мають дати публікації в соцмережах, куратори проєкту презентують ці твори на численних мистецьких акціях на захист України. Акварель художниці Kinder Album “Україна чинить супротив”, картина Юлії Логачової “Nobody will come” (04.03.22), картини Данили Мовчана і графіка Інни Леві “Нічне читання новин” (09.03.22) – це яскраві приклади миттєвого реагування художника.

Інший проєкт Never Again Gallery зроблений як адаптування 21 інформаційного постера Великобританії та США 1939–1945 років. Художники та ілюстратори поділилися оновленими плакатами про війну в Україні. Діалог з часом відбувається як повернення в історію минулої війни, де Путін замість Гітлера. Або приклад Олекси Манна, українського художника, есеїста, арт-куратора, арт-директора, ілюстратора, блогера. Ще до війни народився його проєкт “Кодекс”. Зараз він складається з 460 графічних листів. Чотири частини “Кодексу” – це чотири класичні світові сюжети, на яких будується вся світова культура за класифікацією Борхеса, – “Повернення”, “Пошук”, “Облога фортеці”, “Самогубство Бога”. З початку війни Олекса Манн продовжив “Кодекс” і його 5-та частина “Війна і анти-війна” – це своєрідний щоденник війни Росії проти України,

нові сторінки якого можна знайти в соцмережах. Там є Буча й Ірпінь – рука з червоним манікюром, чотири тіла на дорозі, жінка в колодязі, там є і Вінниця... Й увесь цей комікс жаху зроблено в чорно-біло-червоних кольорах.

Митець коментував свою роботу так: “...я зображую змінену війною свідомість і дійсність. Цей проєкт автобіографічний, через мою власну автобіографію там є осмислення всього, що мене оточує, турбує і про що я рефлексую” [7, с.4] .

Але багато хто з митців передчасно пішли з життя внаслідок цієї війни й ми вже не знаємо, що ця людина могла думати і хотіла зробити. Померла композиторка Ганна Гаврилець на початку війни, бо не могла спускатися до бомбосховища і її серце не витримало тиску. Пішов у засвіти композитор Володимир Птушкін, тому що не було можливості вчасно надати йому медичну допомогу.

Розповідь про себе, про свій травматичний досвід, про ненависть і прагнення до перемоги багатьох українських музикантів та композиторів знаходимо в інтерв’ю у публікаціях, у соцмережах, у “відеострімах”.

Антоній Баришевський – відомий піаніст – став одним з учасників проєкту “Bouquet Kyiv Stage in Oxford” влітку цього року. В інтерв’ю розповів: “Після початку війни гра на інструменті для мене втратила сенс. До музики повернувся випадково. Ходили в бібліотеку, і там було на ринку піаніно, і я так інколи грав для волонтерів, для себе... Намагаюся робити те, що можу” [1].

Валентину Сильвестрову виповнилося в цьому році 85. Круглій даті композитора присвятили численні концертні заходи як в Україні, так і в інших країнах Європи. В одному зі стрімів після авторського концерту він сказав, що більше не мріє про творче, лише про політичне. “Я взагалі вже втомився жити в світі, де таке коїться.... Не повинно бути жодного пафосу. У наш час музика повинна переходити в режим тиші, в режим молитви і якогось мирного дня. Музика повинна показувати, яка тендітна наша цивілізація з цією її силою. У наші дні зна-

чення малого збільшується, тому що велич цивілізації спирається на мале. Якщо мале правдиве, то і ця велич правдива” [2].

Про правдивість і потребу говорити сказав Євген Станкович. “Говорив один (як би це його назвати культурно), що нема такої країни. А виявляється, вона не тільки є, вона – одна з найбагатших у світі! Це українська культура, це традиції народні, що мають тисячолітню історію. Культурна спадщина – це те, чого не мала і вже ніколи не буде мати Росія. А Україна – одна з найдавніших цивілізацій, і про це говорить фольклор, яким я довгий час займався... Не тільки я, а й багато моїх колег написали твори за цей час. Я зараз працюю над великим твором для хору з оркестром з робочою назвою “Псалми війни” на вірші Шевченка, Ліни Костенко... Я не думаю, що у нас буде багато кон’юнктури” [3, с. 3].

Олег Безбородько всі ці місяці війни активно виступає в національних мистецьких проєктах у Польщі, Литві, Австрії, Великобританії як піаніст і композитор. В інтерв’ю він зауважив, що “нам дуже важливо зберегти людяність і добро. Ми тепер щодня стикаємося з неприхованим відкритим злом. Вельми важко, дивлячись злу в обличчя, зберегти в собі добро” [4, с. 4].

Композитори Ілля Разумейко і Роман Григорів ведуть активну комунікацію в соцмережах. Звідти вони розповідають про вистави “Чорнобильдорф” у австрійському Відні, у Фінляндії; “Колискову для Маріуполя” на Ars Electronica Festival і про нову прем’єру в Києві “Genesis. Opera of Memory в музеї Ханенків”. На своїй сторінці Ілля Разумейко написав: «Відчуваю від’їзд багатьох людей, музикантів, мистецтвознавців, акторів, художників з України/Києва в цьому році насправді як серйозну травму і вакуум для українського мистецтва, а зовсім не як “вікно можливостей в Європу”» [5].

Українська оперна зірка Людмила Монастирська зараз працює за контрактом у Metropolitan Opera, виконує партії Анни Нетребко після її відсторонення. Це ще одна риса культурної експансії сучасних українських митців. Співачка відчуває, що українські виконавці і автори “трансляють самобутній унікальний меседж”.

Усі або більшість митців залучені в динамічний рух зростання і відкриття української культури, який спостерігався ще до війни, а зараз, як не парадоксально, ця війна дала вибуховий викид творчої енергії.

Війна обнулює всяку штучність. Мистецтво в Україні вибудовує зараз довкола себе психологічну модель ціннісного ставлення до людей. Саме зараз усе так працює, що “...має значення той культурний простір із сотень тисяч щирих мистецьких вузликів, який приготує тло для загальнонаціонального візерунка...” [6, с. 5].

Європейські митці бачать у своєму дзеркалі нашу визвольну війну. Яскравий приклад – це графіті таємничого Бенксі в Києві, і Бородянці, й Ірпені. Художник зі світовим ім’ям, яке приховує, анонімно прибув в Україну і зробив сім муралів, а потім уже підтвердив своє авторство через соцмережі. На руїнах стін будівель зображені балерина, діти, які граються, гімнастка, ПЗРК.

Уражаючим твором європейського мистецтва з гуманістичним закликом до миру стала прем’єра Gustav Mahler Symphony 2 Resurrection, яка визначена як Opera stage live, на закритті Festival de Aix-en-Provence (Франція) у липні режисера Ромео Кастелуччі (Італія). До зіркового складу виконавської команди запросили диригента Esa Pekka Salonen (Фінляндія), солісток Golda Schultz (Південноафриканська республіка) і Marianne Crebassa (Франція).

Дійство відбулося на покинутому стадіоні, прикрашеному графіті. 40-метрова сцена заповнена землею. По сцені гуляє дуже красивий білий кінь. До коня виходить дівчина і говорить по телефону, раптом вона натикається на людську руку, яка стирчить із землі. Оркестр починає грати симфонію, яка йде 1 годину 40 хвилин. Майже весь час сцену поступово заповнюють люди в білих костюмах (ті, що проводять ексгумацію тіл), які методично відкопують тіла жінок, чоловіків, дітей, класифікують і кладуть у білі пакети, загрузають у машини та виїжджають. В останній частині, коли сцена стає порожня, вступає хор, солісти. На землю йде дощ. Розкопки гігантської масової

могили асоціюються з реальними подіями сьогодення у звільнених від окупації областях України. Візуальні образи твору Ромео Кастеллуччі вочевидь пов'язані з подіями в нашій країні.

Зміна життя кожного в Україні, досвід горя і тривоги, спостереження жахів війни, морального і фізичного падіння та піднесення людини, переосмислення знакових речей і феноменів – усе це зумовило дотримання неоголошених правил серед митців, на кшталт протокодексу.

Через голоси українських митців транслуються ці нарративи: по-перше, нинішній момент можна використати для рефлексії зараз, по-друге, війна – це нагода повернутися назад і зрозуміти історію. Також усвідомлюється вплив людської діяльності, де кожен робить те, що вміє найкраще, і головне, що українська культура остаточно виходить з тіні російської й набуває своїх виняткових рис.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Український фестиваль в Оксфорді. Серед учасників – композитор Валентин Сильвестров // BBC News Україна. YouTube. 2022. 4 жовт.

2. Буцко Анастасія. Валентин Сильвестров: "Що ви коїте, чорти кремлівські?" URL: <https://www.dw.com/uk/valentyn-sylvestrov-shcho-vy-koite-chorty-kremlivski-a-61159315/a-61159315>

3. Гончарук Катря. Композитор Євген Станкович: "Весь український народ – зараз збройні сили" // Суспільне. Культура. 2022. 19 верес. URL: <https://suspilne.media/283284-kompozitor-evgen-stankovic-ves-ukrainskij-narod-zaraz-zbrojni-sili/>

4. Коломоець Д. Олег Безбородько: "Україна зараз – це символ добра в усьому світі" // Музика. 2022. 15 черв. URL: https://mus.art.co.ua/oleh-bezborodko-ukraina-zaraz-tse-symvol-dobra-v-usomu-sviti/?fbclid=IwAR0DvBfJENKFL0lgAuw_MeTElA6bkCBVeV8bG8hz1xwdWWFOegElmSDzMYGw

5. Ілля Разумейко. URL: <https://www.facebook.com/elias.spricht>

6. Покальчук Олег. Навіщо потрібно мистецтво в час війни? // Дзеркало тижня. 2022. 4 серп. URL: <https://zn.ua/ukr/SOCIUM/dlja-choho-potribne-mistetstvo-pid-chas-vijni.html>

7. Славінська Ірина, Гудак Сергій. Олекса Манн: "Кожна війна потребує культурної експансії" // The Ukrainians. 2022. 3 жовт. URL: <https://theukrainians.org/oleksa-mann/>

Maryna Derbas

Head of the Educational Laboratory

at the Department of History of Ukrainian and Foreign Music,

I. P. Kotlyarevsky Kharkiv National University of Arts

e-mail: maderbas9@gmail.com

ORCID 0000-0001-5838-8253

ANTI-WAR. EXPANSION OF ART

Key words: *art as a participant in war; personal opposition to aggression of A. Baryshevskyi, V. Sylvestrov, E. Stankovych, I. Razumeiko, O. Bezborodko; Gustav Mahler Symphony 2 Resurrection Romeo Castellucci; artistic protocodex.*

On February 24, 2022, Ukrainian art changed forever. All those working in the field of art got over the fear and frustration and very quickly got to work. Art actually became an active participant in this war between Russia and Ukraine.

Which of the Ukrainians is now unable to continue the phrase "Oi u luzi chervona kalyna..", who hasn't heard the track "Bayraktar", or how "Johnsoniuk Boris gnawed tanks like a barberry". Everyone sang, repeated, made their cover versions. The works of art hit upon human pain or hope and immediately became top hits.

Artists became the "voices of society", which experienced and is still experiencing the most destructive times of its life. Reflecting on the war in their creative works has become an act of personal opposition to Russian aggression for each of the artists. Taras Topolya, the leader of the band "Antitila" aptly wrote – "Our task is to speak."

Artists publish their works on social networks, post videos of performances, premieres of works, where they instantly become part of the collective. These images and sounds of music from the news feed become a way to face their own emotions and tame fears for thousands of users.

A large number of murals, posters, paintings, photo series, etc. are actively emerging in the visual arts. Yes, it is called opportunistic art, but it is nothing wrong in the realities of total war

The project “The Art of Military Status. Archive” appeared in Kyiv. There is a constant curatorial observation of artists, who respond to the war with art, and each work has a date of publication on social networks. Watercolor by artist Kinder Album “Ukraine resists”, Yulia Logachova’s painting “Nobody will come” 03.4.22. Paintings by Danyla Movchan and graphic by Inna Levy “Night readings of news” 03.9.22.

Another Never Again Gallery project was made as an adaptation of 21 UK and US informational posters from 1939-45. Artists and illustrators shared updated posters about the war in Ukraine. The dialogue takes place over time as a return to the history of the last war, where Putin is instead of Hitler. Or an example of Oleksa Mann, a Ukrainian artist, essayist, art curator, art director, illustrator, blogger. His “Codex” project was born even before the war. It consists of 460 graphic sheets now. The four parts of the “Codex” are the classic four world plots on which the entire world culture is built, and which were once classified by Borges. “Return”, “Search”, “Siege of the fortress”, “Suicide of God”. Since the beginning of the war, Oleksa Mann has continued the “Codex” and its 5th part “War and Anti-War” is a kind of diary of Russia’s war against Ukraine. Its new pages can be found on social networks. There is Bucha and Irpin – a hand with a red manicure, four bodies on the road, a woman in a well, there is Vinnytsia... and all this horror comic is made in black, white and red colors.

The artist commented on his work as follows: “...I depict the consciousness and reality changed by the war. This project is autobiographical, through my own autobiography there is an understanding of everything that surrounds me, worries me and I reflect on.” [7 p.4]

Many of the artists died prematurely as a result of this war, unfortunately. We no longer know what this person could have thought and wanted to do. The composer Hanna Havrylets died at the beginning of the war, because she could not go down to the bomb shelter and her heart could not withstand the pressure. Com-

poser Volodymyr Ptushkin died because it was not possible to provide him with medical care in time.

There are stories about themselves, about own traumatic experience, about the hatred and desire for victory of many Ukrainian musicians and composers in interviews in publications, in social networks, in “video streams”.

Antonii Baryshevskiyi, a famous pianist, became one of the participants of the “Bouquet Kyiv Stage in Oxford” project this summer. He said in an interview: “Playing an instrument lost its meaning for me after the beginning of the war. I returned to music by accident. We went to the library and there was a piano on the market, and I sometimes played for volunteers, for myself... I try to do what I can” [1].

Valentin Sylvestrov turned 85 this year. Numerous concert events were dedicated to the composer’s birthday both in Ukraine and in European countries. In one of the streams after the author’s concert, he said that he no longer dreams of creativity, only of politics. “I’m already tired of living in a world where such things happen... There shouldn’t be any pathos. Music should go into the mode of silence, into the mode of prayer, and some kind of peaceful day in our time. Music should show how fragile our civilization is with its power. The importance of the small is increasing nowadays because the greatness of civilization rests on the small. If the small is true, then this greatness is also true” [2].

Evhen Stankovych said about truthfulness and the need to speak. “One said (how would you call it culturally) – there is no such a country. And it turns out that it is not only there, it is one of the richest in the world! There is a thousand-year history of Ukrainian culture, folk traditions. Cultural heritage is something that Russia didn’t have and will never have. And Ukraine is one of the oldest civilizations, and folklore, which I have been working on for a long time, speaks about it... Not only I, but also many of my colleagues wrote works during that time. I am currently working on a large work for choir and orchestra with the working title “War Psalms” based on poems by Shevchenko and Lina Kostenko...I don’t think there will be much conjuncture” [3, p.3].

Oleh Bezborodko has been actively performing in national art projects in Poland, Lithuania, Austria, Great Britain as a pianist and as a composer all these months of the war. He suggested in an interview, that “it is very important to preserve humanity and goodness for us. We are confronted with undisguised open evil every day now. It is very difficult, looking evil in the face, to keep good in oneself” [4, p.4].

Composers Illia Razumeiko and Roman Hryhoriv actively communicate in social networks. There they talk about the performances of “Chernobyldorf” in Austria, Finland; “Lullaby for Mariupol” at the Ars Electronica Festival and the new premiere in Kyiv, “Genesis. Opera of Memory in the Khanenko Museum”. On his page, Illia Razumeiko wrote: “I feel the departure of many people, musicians, art critics, actors, artists from Ukraine/Kiev this year, in fact. It’s a serious trauma and a vacuum for Ukrainian art, and not at all as a “window of opportunity to Europe” [5].

Ukrainian opera star Liudmyla Monastyrskaya received a contract in Metropolitan Opera, performing the parts of Anna Netrebko after her suspension. This is another feature of the cultural expansion of modern Ukrainian artists. The singer feels that Ukrainian performers and authors “broadcast an original, unique message.”

All or most of the artists involved in the dynamic movement of growth and discovery of Ukrainian culture, which was observed even before the war, and now, paradoxically, this war gave an explosive release of creative energy.

War nullifies all artificiality. Art in Ukraine is currently building around itself a psychological model of values-based attitude towards people. Right now, everything works so that...”what matters is the cultural space of hundreds of thousands of sincere artistic knots, which will prepare the background for a national pattern...” [6, p.5].

European artists see our liberation war in their mirror. A striking example is the graffiti of the mysterious Banksy in Kyiv, Borodianka and Irpen. An artist with a world name, but hiding it, arrived anonymously in Ukraine and made 7 murals, and then already confirmed his authorship through social networks. A ballerina, playing children, a gymnast, PZPK are depicted on the ruins of the walls of the buildings

An impressive work of European art with a humanistic appeal for peace was the premiere of Gustav Mahler Symphony 2 Resurrection, marked as Opera stage live, at the closing of the Festival de Aix-en-Provence (France) in July by director Romeo Castellucci (Italy). Conductor Esa Pekka Salonen (Finland), soloists Golda Schultz (South African Republic) and Marianne Crebassa (France) were invited to join the starry performance team. The action took place on an abandoned stadium decorated with graffiti. The 40-meter stage is filled with earth. A very beautiful white horse is walking on the stage. A girl goes out to the horse and talks on the phone, suddenly she stumbles upon a human hand sticking out of the ground. The orchestra begins to play the symphony, which lasts 1 hour and 40 minutes. Almost all the time, the stage is gradually filled by people in white suits (those who exhume bodies), who methodically dig up the bodies of women, men, and children, classify them and put them in white bags, load them into cars and leave. In the last movement, when the stage is empty, the choir and soloists enter. It is raining on the ground. The excavation of a giant mass grave is associated with real events today in the liberated areas of Ukraine. The visual images of Romeo Castellucci’s work are obviously related to the events in our country.

The change in everyone’s life in Ukraine, the experience of grief and anxiety, the observation of the horrors of war, the moral and physical fall and rise of man, the reinterpretation of iconic things and phenomena led to undeclared rules among artists, like a protocodex.

These narratives are broadcast through the voices of Ukrainian artists: firstly, the present moment can be used for reflection now, secondly, the war is an opportunity to go back and understand history. The impact of human activity is also realized, where everyone does what they do best. And the most important thing is that Ukrainian culture finally emerges from the shadow of Russian culture and acquires its own unique features.

REFERENCES:

1. Ukrainian festival in Oxford. Composer Valentyn Sylvestrov is among the participants. BBC News Ukraine. YouTube, October 4 2022.

2. DW Anastasia Butsko. Valentyn Sylvestrov: “What are you doing, Kremlin devils?” <https://www.dw.com/uk/valentyn-sylvestrov-shcho-vy-koite-chorty-kremlivski-a-61159315/a-61159315>

3. Katria Honcharuk. Composer Yevhen Stankovych: “The entire Ukrainian people are now the armed forces.” Social Culture, 19.09.2022. <https://suspilne.media/283284-kompozitor-evgen-stankovic-ves-ukrainskij-narod-zaraz-zbrojni-sili/>

4. D. Kolomoets. Oleg Bezborodko: “Ukraine is now a symbol of goodness all over the world.” Music, 15.06.2022. https://mus.art.co.ua/oleh-bezborodko-ukraina-zaraz-tse-symvol-dobrav-usomu-sviti/?fbclid=IwAR0DvBfJEHKFLOlgAuw_MeTEIA6b-kCBeV8bG8hz1xwdWWFOegEImSDzMYGw

5. Illia Razumeiko <https://www.facebook.com/elias.spricht>

6. Oleh Pokalchuk. Why is art needed in wartime? Mirror of the week, 08/04/2022. <https://zn.ua/ukr/SOCIUM/dlja-chohopotribne-mistetstvo-pid-chas-vijni.html>

7. Iryna Slavinska, Serhii Hudak. Aleksa Mann: “Every war requires cultural expansion.” The Ukrainians, October 3, 2022. <https://theukrainians.org/oleksa-mann/>

Кордовська Поліна

викладачка кафедри загального та спеціалізованого фортепіано

Харківського національного університету мистецтв

імені І. П. Котляревського (Харків, Україна)

e-mail polina.kordovskaya@gmail.com

ORCID 0000-0002-9955-6804

ГРА[Н]Д-ОПЕРА “МИСТЕЦТВО ВІЙНИ”: СПРОБА РЕФЛЕКСІЇ ЧИ МУЗИЧНА ДОКУМЕНТАЛІСТИКА?

Ключові слова: *сучасна музика, оперний жанр, гра[н]д-опера “Мистецтво війни”, фундація “Nova Opera”, композитор Сергій Вілка, ансамбль сучасної музики “Sed Contra Ensemble”.*

Травматичний досвід війни, який від 24 лютого 2022 року став невідворотною реальністю для всього українського суспільства, викликав миттєву реакцію мистецької спільноти. Вже 7 квітня цього ж року у Львівському органному залі відбулася прем'єра гра[н]д-опери “Мистецтво війни” – проєкту формації “Nova Opera”, реалізованому в співпраці з композитором Сергієм Вілкою та ансамблем сучасної музики “Sed Contra Ensemble”. Оригінальне жанрове визначення вистави поєднає жанр великої французької опери (Grand opéra) та назву реактивної системи залпового вогню БМ-21 “Град”. Лібрето гра[н]д-опери “Мистецтво війни” (автор Мирослав Лаюк) побудовано за мотивами однойменного трактату китайського мислителя Сунь-Цзи. Текст лібрето складають афоризми китайського стратега (переклад українською Сергія Лесняка, 2015 рік, Видавництво Старого Лева), поетичні рядки Мирослава Лаюка та “живі голоси” – репліки з телефонних розмов окупантів, перехоплених спецслужбами та оприлюднених українськими журналістами.

“Сюжет” гра[н]д-опери побудовано навколо п'яти нон-персоніфікованих персонажів, жінки та чотирьох чоловіків, замкнених у лаконічному просторі сцени (режисер Богдан Поліщук). Центром сценічного простору є дерев'яна лава, символ нескінченного очікування, який відкриває портал одночасно до трьох святинь воєнного часу – бомбосховища, вокзалу та храму. Для вокальних партій характерним є використання вокальної імпровізації та розширених технік співу (горловий спів, шепіт, крик тощо). Звукове полотно опери (інструментальний склад: флейта, кларнет, віолончель, перкусія, фортепіано, орган) можна розділити на декілька пластів, серед яких виділяються полярні аудіальні образи: звуки небезпеки як символ війни (далекі неідентифіковані свисти й шерехи, імітація завивання сирен) та катарсичне звучання органу як символ віри в перемогу.